

MEMO

Datum : 4 februari 2018

Aan : -

Van : R. Harmsen (Team Ruimtelijke Plannen – gemeente Enschede)

Afschrift : -

Onderwerp : Ecologische informatie bestemmingsplannen voormalige vliegbasis Twenthe

---

In de Wet natuurbescherming is de aanwijzing en bescherming van planten- en diersoorten geregeld. Doel is dat het voortbestaan van soorten planten of dieren niet in gevaar komt en dat voortplantings-, rust- en nestplaatsen en groeiplaatsen niet (opzettelijk) worden beschadigd of vernield. Daarbij is het "nee, tenzij" principe het uitgangspunt; er mag geen schade worden toegebracht aan beschermde dieren of planten, tenzij dit uitdrukkelijk op grond van de wet is toegestaan en daarbij zorgvuldig wordt gehandeld.

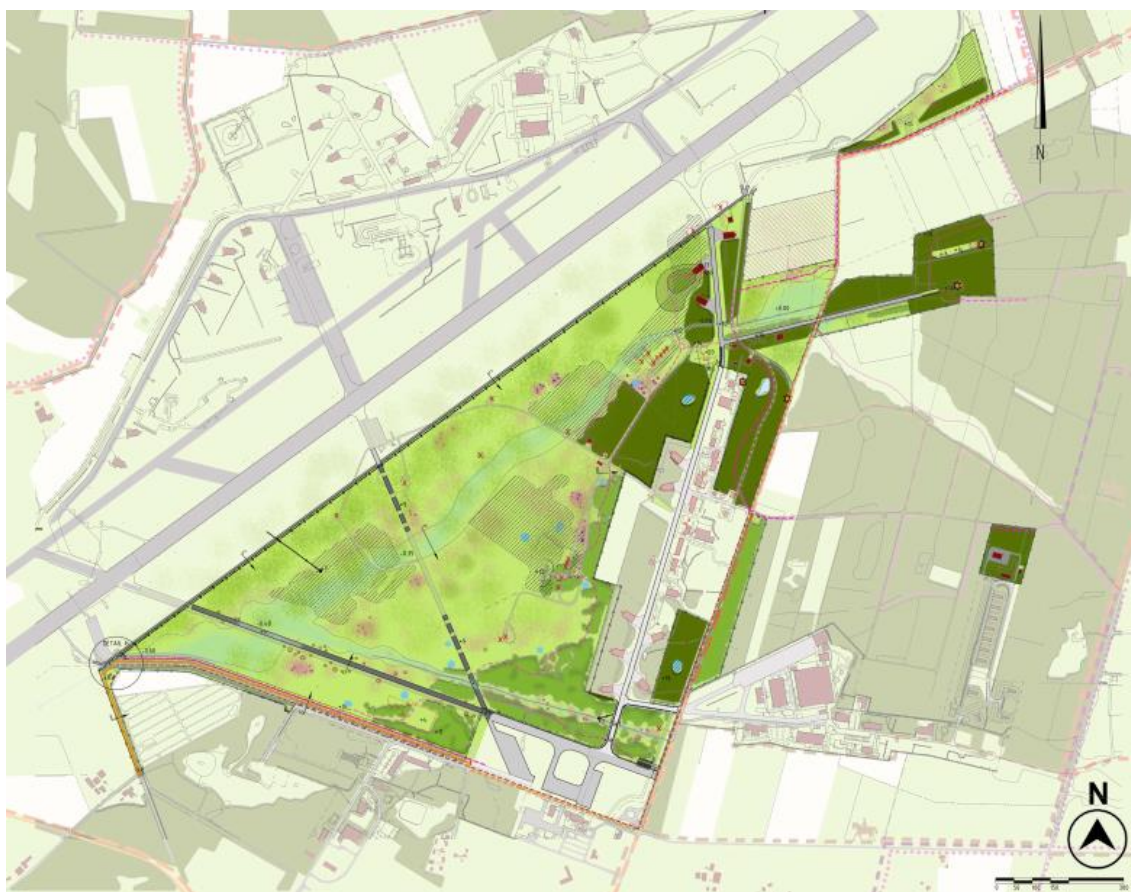
Bij het vaststellen van een bestemmingsplan moet worden getoetst of de beoogde activiteiten mogelijk negatieve gevolgen kunnen hebben voor aanwezige planten- en diersoorten en of de Wet natuurbescherming aan de uitvoerbaarheid van de plannen in de weg staat. Er moet dus worden aangetoond dat in de uitvoeringsfase voldaan kan worden aan de Wet natuurbescherming. Op basis van deze toets zijn één of meerdere uitkomsten mogelijk:

1. Geen effecten op de beschermde soorten; er worden geen verbodsbepalingen overtreden
2. Het treffen van preventieve of reducerende maatregelen in het plangebied, waarmee op voorhand overtreding van de verbodsbepalingen kan worden voorkomen
3. Niet kan worden voorkomen dat verbodsbepalingen kunnen worden overtreden maar er is reëel zicht op verlening van een ontheffing.

1. Veel informatie beschikbaar over planten- en diersoorten in het plangebied

Al meerdere jaren wordt er onderzoek uitgevoerd naar de planten- en diersoorten op het terrein van de voormalige vliegbasis. Basis hiervoor is een al eerder verleende generieke ontheffing door de Staatssecretaris van Economische Zaken uit 2014. Voorwaarde vanuit de verleende ontheffing is dat er jaarlijks een monitoringsonderzoek wordt uitgevoerd naar de aanwezige planten en dieren.

Opzet achter de ontheffing is dat binnen de gebiedsontwikkeling zelf er nieuw ingerichte natuur wordt aangelegd om voldoende leefgebied te houden voor soorten die mogelijk verstoord gaan worden door nieuwe bedrijvigheid. Deze groene ontwikkeling van circa 137 hectare is inmiddels al ingericht en gaat zich de komende jaren verder ontwikkelen.

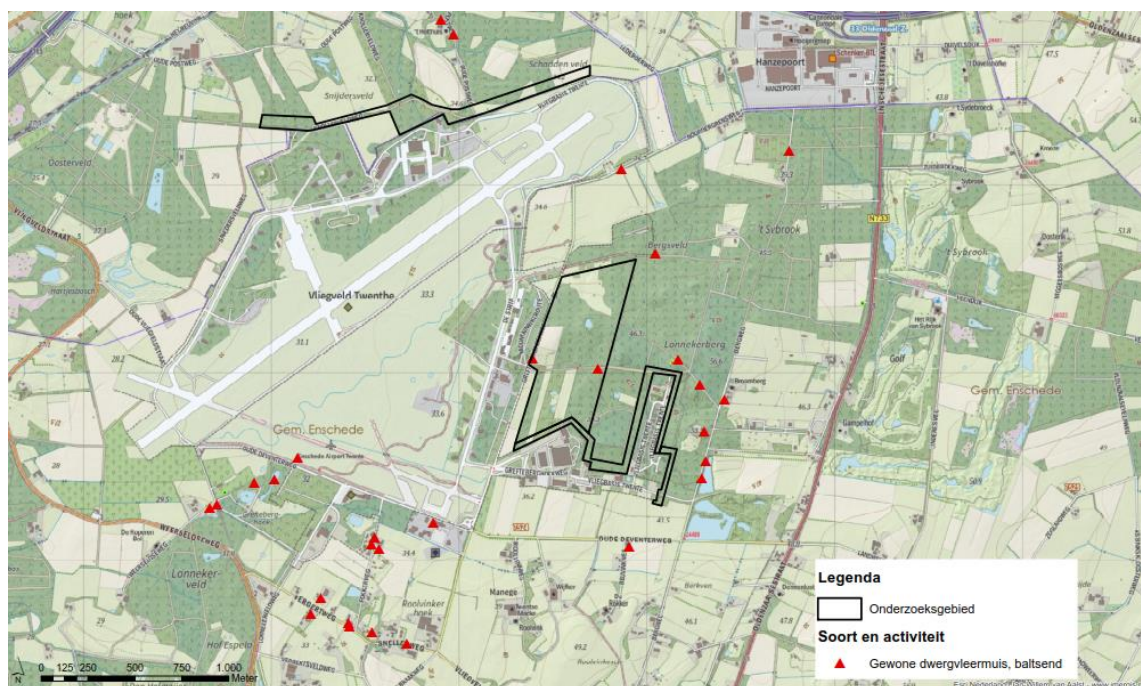

Uitgewerkte definitief ontwerp nieuw aangelegde natuur

Vooruitlopend op de bestemmingsplannen zijn er via vergunningen al enkele initiatieven mogelijk gemaakt. Voor deze initiatieven is afzonderlijk beoordeeld of er effecten op de natuur op zouden kunnen treden. Samen met de jaarlijkse onderzoeken (en deelonderzoeken naar specifieke soorten) heeft dit geleid tot een bron aan ecologische informatie over het plangebied. In totaal zijn de volgende documenten die specifiek zijn uitgevoerd voor de gebiedsontwikkeling als bron gebruikt voor de verdere effectbeoordelingen:

1. Boonman, M., L. Anema & A. Gyimesi, 2016. Effecten op beschermde soorten 't Vaneker, Enschede. Toetsing in het kader van de Wnb. Rapportnummer 16-171. Bureau Waardenburg, Culemborg.
2. Cate, C. ten, A. Voerman & E. Bakker, 2014. Definitief uitgewerkt ontwerp inrichtingsplan EHS Luchthaven Twente. Royal HaskoningDHV, Enschede
3. Gerrits, G.M. 2016. Eindrapport monitoring dassenburcht 'Lonnekerberg' op de voormalige vliegbasis Twente. Reinsdyr Advies, Oldenzaal
4. Gerritsen, R., R. Haselager & H. Mellema, november 2015. Vleermuisinventarisatie Lonnekerberg; Verkennend vleermuisonderzoek 2015. Vriezenveen, EcoMilieu ecologisch onderzoek en advies, rapport EM 15507
5. Hornman, M. 1998. Vliegbasis Twente. Inventarisatie natuurwaarden 1997. Adviesgroep Vegetatiebeheer, IKC Natuurbeheer, Wageningen, i.s.m. het Ministerie van Defensie (DGW&T)
6. Janssen R, R. Delbroek & T. Molenaar, 2017. Vleermuizen op de Lonnekerberg mede in relatie tot het Airforce Festival. Monitoring en analyse van het gedrag van de passieve luisteraars gewone grootoorvleermuis, vale vleermuis en Bechsteins vleermuis. Rapport 2017-2. Bionet Natuuronderzoek, Stein.
7. Janssen R. & R. Delbroek, 2017, oplegnotitie Airforcefestival 2017, Bionet Natuuronderzoek, Stein.
8. Lubbers, G. 2011. Onderzoek Flora- en faunawet Luchthaven Twente. Eelerwoude, Goor.
9. Lubbers, G., 2015a. Projectplan Ruimtelijke ingrepen. Generieke ontheffing das (gebiedsontwikkeling) Luchthaven Twente. Versie 1. Eelerwoude, Goor.
10. Lubbers, G. 2015b. Monitoring Soortmanagementplan Luchthaven Twente 2014. Eelerwoude, Goor.
11. Lubbers, G., 2015c. Onderzoek en toetsing Flora- en faunawet. AXL Twente, vliegveld Twente. Tussenrapportage. Eelerwoude, Goor.
12. Lubbers, G. 2016a. Monitoring Soortmanagementplan Luchthaven Twente 2015. Eelerwoude, Goor.
13. Lubbers, G. 2016b. Basiskartering flora en fauna Vliegveld Twente 2016 - Eindrapportage. Eelerwoude, Goor.
14. Lubbers, G. 2017a. Notitie 'Quickscan flora en fauna' omgeving Vliegveld Twente'. Eelerwoude, Goor.
15. Lubbers, G. 2017b. Notitie 'Check biotoop en potentiële nestlocaties ransuil'. Vliegveld Twente, Enschede. Eelerwoude, Goor.
16. Lubbers, G., 2017c. Basiskartering flora en fauna. Omgeving Vliegveld Twente 2017. Eindrapportage. Eelerwoude, Goor.
17. Lubbers, G., 2017d. Monitoring Soortmanagementplan Luchthaven Twente 2017. Eindrapport. Eelerwoude, Goor.
18. Lubbers, G., 2017e. Notitie 'Ontwikkeling TBT en aanwezigheid van de das'. Vliegveld Twente, Enschede. Eelerwoude, Goor.
19. Lubbers, G. & B. Haamberg, 2013a. Soortmanagementplan Luchthaven Twente - Eindrapport. Eelerwoude, Goor.
20. Lubbers, G. & B. Haamberg, 2013b. Uitvoeringsprotocol flora en fauna Luchthaven Twente. Eelerwoude, Goor.

21. Lubbers, G. & J. Marchal, 2017. Monitoring vleermuizen. Airforce Festival 2017. Definitief. Eelerwoude, Goor.
22. Lubbers, G. & C. E. Onnes, 2016. Ecologische begeleiding: afvangactie heideblauwtje Vliegveld Twente (notitie). Eelerwoude, Goor.
23. Reimerink, J., A. van Hooff & L. Lemmers, 2017. Vliegveld Twente: Vleermuizen en festivals. Tauw rapport R002-1250989LBN-ibs-V01-NL. Tauw bv, Deventer.
24. Sierdsema, H., A. van Kleunen & R. Foppen, 2013. Beoordeling duurzaamheid regionale populaties broedvogels Vliegveld Twente. Sovon-notitie 2013-105. Sovon Vogelonderzoek Nederland, Nijmegen.
25. Sierdsema, H., R. Foppen & A. van Kleunen, 2014. Inschatting versturende invloed werkparken ADT op vogels. Sovon Vogelonderzoek Nederland, Nijmegen.
26. Sierdsema, H. & E. Jansen, 2016 Beoordeling geluidseffecten alternatieve inrichting van Vliegveld Twente op broedvogels en vleermuizen. Sovon-rapport 2016/12. Sovon Vogelonderzoek Nederland, Nijmegen.
27. Vries, E.W. de. 2015. Dassenburcht op Vliegbasis Twente. Onderzoek naar mogelijke mitigatie en compensatie bij geplande ontwikkelingen. A&W-rapport 2095. Altenburg & Wymenga ecologisch onderzoek, Feanwâlden.
28. Wisgerhof, V. & J. Reimerink, 2017. Monitoring vleermuizen bij festival Airforce op Vliegveld Twente. Tauw rapport R001-1250989JRE-kmi-V02-NL. Tauw bv, Utrecht.
29. Hooff, van A. 2017. Beoordeling monitoringresultaten Airforce Festival 2017. Notitie met kenmerk N002-1250989JRE-kmi-V01-NL
30. RVO, 2014, Toekenning ontheffing Ruimtelijke ingrepen

Baltsonderzoek Gewone dwergvleermuis 2017

2. Welke beschermde soorten zijn in het gebied aanwezig

Het plangebied heeft op basis van de meest recente informatie een functie voor de volgende soorten beschermd via de Wet natuurbescherming:

- 65 soorten van het beschermingsregime Vogelrichtlijn, waaronder 3 soorten met een jaarrond beschermde nestplaats, 18 soorten waarvan de nestplaats alleen jaarrond beschermd is onder bijzondere omstandigheden en 4 soorten die in de generieke ontheffing specifiek voor het plangebied als soort met een jaarrond beschermde nestplaats zijn aangewezen.
- 7, mogelijk 8 soorten van beschermingsregime Habitatrichtlijn, Conventies Bonn en Bern, namelijk 1 amfibie en 6 of 7 vleermuizen;
- 7 soorten van beschermingsregime Andere soorten, waarvoor in de provincie Overijssel geen vrijstelling geldt. Het betreft 1 vlinder, 1 reptiel en 5 zoogdieren.

Buiten het plangebied, maar binnen de invloedssfeer van de ingreep, leven ook enkele beschermde soorten. Daaronder bevinden zich soorten die niet in het plangebied voorkomen, te weten:

- 26 soorten van het beschermingsregime Vogelrichtlijn, waaronder 4 soorten met een jaarrond beschermde nestplaats, 6 soorten waarvan de nestplaats alleen jaarrond beschermd is onder bijzondere omstandigheden en 1 soort die in de generieke ontheffing specifiek voor het plangebied als soort met een jaarrond beschermde nestplaats is aangewezen.
- 8 soorten van beschermingsregime Habitatrichtlijn, Conventies Bonn en Bern, namelijk 1 libel, 2 amfibieën en 5 vleermuizen;
- 1 soort van beschermingsregime Andere soorten, waarvoor in de provincie Overijssel geen vrijstelling geldt. Het betreft een vlindersoort.

Camera-opname monitoring dassenburcht 2015

3. Preventieve maatregelen

Op basis van de inventarisatie in 2010 en het daaruit voortvloeiende soortmanagementplan is een aantal compenserende en mitigerende maatregelen genomen om negatieve effecten van de bestemmingsplannen te voorkomen of te verzachten. De eerder genoemde inrichting van het nieuwe natuurgebied (NNN) is er daar één van. Verder zijn bepaalde maatregelen getroffen waarbij uitvoering is gegeven aan de generieke ontheffing:

- In de winter van 2013-2014 zijn in het nieuwe NNN 85 vogelnestkasten en 36 vleermuiskasten opgehangen (Lubbers 2015b).
- In de winter van 2013-2014 zijn in het nieuwe NNN 2 vleermuisbunkers gerealiseerd (Lubbers 2015b).
- In de winter van 2013-2014 zijn in het nieuwe NNN 5 poelen aangelegd en/of verbeterd (Lubbers 2015b).
- In februari 2017 is een buizerdnest na inspectie door de begeleidend ecooloog in plangebied Noord verwijderd. Het verwijderen was onderdeel van de generieke ontheffing die ADT in 2014 heeft gekregen. In de winter van 2017-2018 wordt ook een tweede buizerdnest na inspectie door de begeleidend ecooloog verwijderd. Het verwijderen gebeurt ook op basis van de hiervoor genoemde generieke ontheffing.
- In plangebied Noord is onder begeleiding van een ecooloog het trafogebouwtje TRB7 verwijderd. Dit was een winterverblijfplaats van een gewone grootoorvleermuis. Het verwijderen was onderdeel van de generieke ontheffing die ADT in 2014 heeft gekregen.
- In gebouw 339 is een nestplaats van de huismus aangetroffen. Dit gebouw zal op termijn (buiten het broedseizoen) worden verwijderd. Het verwijderen vindt plaats op basis van de generieke ontheffing.
- Langs de noordwestrand van plangebied Noord bevond zich een dassenburcht in een dijklichaam met zes pijpen. Uit monitoring van het gebruik van de burcht gedurende 1,5 jaar bleek dat deze gedurende die hele periode niet door dassen werd gebruikt. Geconcludeerd werd dat de burcht een functie heeft als onregelmatig gebruikte bijburcht of vluchtburcht, waarvan naar verwachting één of enkele dassen voor korte tijd gebruik van maken. Door middel van egaliseren van het dijklichaam is onder toezicht van een ecooloog en na uitgebreide monitoring van eventueel gebruik van de burcht in 2017 het gebruik van de burcht door dassen ontmoedigd.
- In de omgeving van de hoofdburcht bij de voormalige schietbaan is in 2015 een kunstburcht aangelegd. In 2016 zijn binnen het raster rondom de kunstburcht 4 jonge dassen uitgezet door Stichting Das&Boom.
- In de omgeving van de hoofdburcht is een raster geplaatst met dassenpoortjes om ongewenste inloop van honden in deze omgeving te voorkomen.
- Onder de Oude Vliegveldweg/straat (die de toegangsweg vormt voor plangebied Noord) en die aansluit op de provinciale doorgaande weg N737, is een faunatunnel in combinatie met faunarasters aangebracht.

- In het open gebied van het NNN bevinden zich restanten van een start- en taxibaan. Deze zijn toegankelijk voor publiek. In het broedseizoen (van de graspieper en de veldleeuwerik) zullen deze door de eigenaar, de provincie Overijssel, voor het publiek worden afgesloten.
- Bij de uitvoering van werkzaamheden in de bossen wordt de Gedragscode Bosbeheer van VBNE gehanteerd. Bij het natuurbeheer in het nieuwe NNN wordt de Gedragscode Natuurbeheer van VBNE gehanteerd. Hiermee worden negatieve effecten op beschermde soorten in bossen en natuurterreinen geminimaliseerd.

4. Ecologische regels in de bestemmingsplannen

Naast maatregelen die al in het gebied zelf zijn uitgevoerd, worden in de bestemmingsplannen Noord en Midden zelf ook beschermende regels opgenomen die specifiek gericht zijn op bescherming van natuurwaarden:

- Voor de panden in plangebied Midden waarin zomer- en kraamverblijfplaatsen van gewone dwergvleermuizen zijn aangetroffen, wordt een regeling in het bestemmingsplan Voormalige vliegbasis Twente-Midden opgenomen, zodat de verblijfplaatsen niet door sloop of renovatie kunnen worden vernield of beschadigd. Met deze maatregel worden ook eventuele verblijfplaatsen van steenmarters veiliggesteld. Het gaat om de panden Bunkerstraat C103, Oostkamp H15, C95 en C101, De Strip C99, C20, C22, C23 en C25.
- Van de bunkers B9 (baardvleermuis, franjestaart en gewone grootoorvleermuis) en B9A (gewone grootoorvleermuis) in Noord is al enkele jaren bekend dat hierin vleermuizen verblijven (overwinteren). In het bestemmingsplan Noord wordt een regeling opgenomen, zodat deze verblijfplaatsen en de directe omgeving eromheen behouden blijven.

Een gewone grootoorvleermuis met een zender op haar rug. Foto: Robert Delbroek.

- Bunker B3 is een zomerverblijfplaats van de gewone grootoorvleermuis. Deze bunker blijft gehandhaafd. In het bestemmingsplan Noord wordt hiervoor en een gebied met een straal van 10 meter er omheen een regeling opgenomen.
- In het poortgebouw bij Deventerpoort (gebouw C13) broeden al enige jaren huismussen. In het bestemmingsplan Midden wordt een regeling opgenomen, zodat de nestplaatsen en het opgaande groen rond dit gebouw niet door sloop/kap of renovatie worden vernield of beschadigd.
- In een huismuskast opgehangen aan het terminalgebouw (gebouw 333) broedt een huismussenpaar. In het bestemmingsplan Midden wordt een regeling opgenomen, zodat de nestkasten niet door sloop of renovatie worden vernield of beschadigd. Datzelfde geldt voor het bijbehorende groen, dat is gesitueerd rond het gebouw 335.
- Als compensatie voor de rode ontwikkelingen is al een deel van de gebiedsontwikkeling heringericht voor natuur (circa 137 hectare, in eigendom van de provincie Overijssel). In het nieuwe bestemmingsplan krijgen deze gronden de bestemming Natuur. Hierbinnen is alleen extensief recreatief medegebruik op de bestaande paden en op bestaande verhardingen mogelijk (fietsen, wandelen e.d.).
- De uitstraling van de kunstverlichting van de Leisure/evenementenlocatie mag op het omliggende Natuurnetwerk Nederland (inclusief de Lonnekerberg ten oosten van de Grefteberghoekweg) niet meer zijn dan 0,5 lux.
- Vuurwerk niet toegestaan in periode 15 maart-15 mei, maximaal 12 dagen per jaar mogelijk (waarvan maximaal 2 dagen in de periode 15 mei tot en met 1 juli) en maximaal 15 minuten.
- Voor de 12 evenementendagen die qua geluid afwijken van de normale bedrijfssituatie gelden specifieke voorwaarden:
  - Geen evenementdagen van 15 maart tot 15 mei.
  - Maximaal 2 evenementdagen in de periode van 15 mei tot 1 juli.
  - Maximaal twee driedaagse evenementen in de periode van 1 juli tot 15 juli (met tussenperiode van minstens een week).
  - De geluidsbelasting op de gevel van de dichtstbijzijnde woningen door het evenement zelf bedraagt maximaal 70 dB(A). Voor de relevante octaafbanden voor aanwezige vogels en vleermuizen gelden aanvullende eisen qua geluid.
- Bij De Strip en Oostkamp worden grote delen van de randen bestemd voor Groen, zodat een buffer richting de omgeving gewaarborgd is. Ook in Noord is een deel van de rand van het terrein bestemd voor Groen en is het bouwvlak verder van de start- en landingsbaan af gelegd i.v.m. de aanwezige vogelsoorten.

Baardvleermuis, overwinterend in bunker B9, januari 2016 (foto C. Derks).

5. Effecten van de maximale invulling van de bestemmingsplannen

Op basis van de genoemde onderzoeken is door adviesbureau Waardenburg een ecologische effectenbeoordeling uitgevoerd. Aanvullend is door adviesbureau Tauw een ecologische effectbeoordeling opgesteld voor de 12 evenementdagen die op het aspect geluid afwijken van de reguliere situatie. Doel van deze beoordelingen is om inzichtelijk te maken of in de uitvoeringsfase voldaan kan worden aan de Wet natuurbescherming.

Naar aanleiding van de effectenbeoordelingen wordt geconcludeerd dat de maximale ontwikkelingen die de bestemmingsplannen mogelijk maken (inclusief de 12 evenementdagen met meer geluid), voor het merendeel van de relevante soorten niet leidt tot overtreding van de verbodsbepalingen van de Wnb. Dit komt mede door de hiervoor onder punt 4. genoemde ecologische regels in de bestemmingsplannen.

Daarnaast verplichten de bestemmingsplannen niet tot sloop van gebouwen of wijziging van bestaande groenstructuren. Door de lage maximale bebouwingspercentages die worden vastgelegd in de bestemmingsplannen is er voldoende ruimte om te ontwikkelen buiten ecologisch relevante delen van het terrein. Daarnaast gaan de ontwikkelingen in zowel Noord als Midden juist uit van het huidige unieke karakter van het gebied, waar de groene inrichting wezenlijk onderdeel van uit maakt. Hierop gaat in de uitvoeringsfase ook gestuurd worden door via toetsing aan een beleidsregel voor ruimtelijke kwaliteit (juridisch verankerd in het bestemmingsplan) nadere eisen te stellen aan de inpassing van nieuwe gebouwen in de omgeving.

Voor de vijf vogelsoorten (braamsluiper, geelgors, kneu, graspieper en veldleeuwerik) waarvan in de toelichtende brief bij de generieke ontheffing specifiek voor het plangebied is aangegeven dat hun nesten als een jaarrond beschermde nestplaats moet worden beschouwd, wordt op basis van een ecologische onderbouwing en resultaten van meerjarig onderzoek naar de aanwezigheid van deze soorten in het plangebied aangetoond dat deze soorten niet elk jaar gebruik en niet jaarrond maken van hetzelfde nest of dezelfde nestplaats en dat zij hun nesten buiten het broedseizoen niet als vaste rust- of verblijfplaats gebruiken. Daarom zijn de nesten in de effectenbeoordeling niet langer beschouwd als nesten die jaarrond moeten worden beschermd. Wel is ingegaan op het belang van het plangebied voor deze vogelsoorten als toekomstig leef- en broedgebied.

6. Uitvoeringsmaatregelen

Daar waar wel sprake is van negatieve effecten en het mogelijk overtreden van de verbodsbepalingen kan dit in het merendeel van de situaties tijdens de uitvoering worden voorkomen, bijvoorbeeld door een aanpassing in de uitvoeringsperiode of het volgen van een goedgekeurde gedragscode. Ook kunnen effecten worden gemitigeerd, waardoor van overtreding van de Wnb geen sprake is. Het gaat daarbij om de volgende maatregelen:

- Tijdens het broedseizoen wordt voorafgaand aan buitenevenementen een broedvogelcheck uitgevoerd om nesten te lokaliseren en zodoende passende maatregelen te kunnen nemen. Een broedvogelcheck wordt maximaal 10 dagen voorafgaand aan de opbouw uitgevoerd. Hierdoor kan een broedvogelcheck voor meerdere evenementen geldig zijn. Per jaar kan aan de hand van de agenda worden bepaald hoe vaak een broedvogelcheck noodzakelijk is. Uit onderzoeken en monitoring tijdens evenementen is gebleken dat effecten eenvoudig te voorkomen zijn door het plaatsen van hekken of op andere wijze ontoegankelijk maken van gebieden met nesten van gevoelige soorten. Dit zijn bewezen effectieve maatregelen die uitvoering van buitenevenementen niet in de weg staan.
- De evenementenlocatie is, waar ecologisch relevant, omheind (zowel tijdens regulier gebruik als de 12 evenementdagen), dit blijkt uit de broedvogelchecks.
- Het is nodig om, op basis van de genoemde voorwaarden, een verlichtingsplan te maken voor de Evenementenlocatie Vliegveld Twenthe en de toegangsroutes dat effecten op vleermuizen door licht voorkomt. Op basis van de ervaring bij de Airforce Festivals in 2016 en 2017 zijn tenminste de volgende verlichtingsmaatregelen nodig:
  - vleermuisvriendelijke terreinverlichting
  - verlichting niet gericht op vleermuisverblijfplaatsen en omringende bosranden
- Omdat verblijfplaatsen en vliegroutes van vleermuizen kunnen wijzigen, is het belangrijk steeds een actueel overzicht te hebben voor het leisure/eventementterrein..

- Mitigatiemaatregelen, zoals amfibieënschermen en voorzieningen voor de preventie van verkeersslachtoffers, die geplaatst worden in het kader van de inrichting van het terrein mogen niet verwijderd worden tijdens de 12 evenementendagen
- Leefgebied van kamsalamander wordt niet verlicht of betreden tijdens evenementdagen
- Een actueel overzicht van beschermde soorten is steeds nodig. Tijdens de broedvogelcheck wordt tevens onderzocht of verblijfplaatsen van deze soorten aanwezig zijn, en zo ja, welke afstand aangehouden moet worden.
- In het algemeen moet uitstraling van licht vanuit kantoren, werkplaatsen en straatverlichting naar de omgeving worden beperkt. Dit kan door de lampen van speciale armaturen te voorzien en kantoorammen daar waar ecologisch relevant 's avonds en 's nachts te blinderen.
- Bij voorkeur wordt voor verlichting van werkterreinen (in aanlegfase), voor straatverlichting en buitenverlichting van werkparken (in gebruiksfase) licht in het roodkleurige of amberkleurige spectrum gebruikt, omdat dit het minste negatieve effect op diersoorten heeft.
- Het direct aanlichten van (invliegopeningen van) vleermuisverblijfplaatsen wordt voorkomen door lampen niet direct op deze verblijfplaatsen te richten. Datzelfde geldt voor het voorkomen van aanlichten van vogelnesten.
- Bij de uitvoering van werkzaamheden in de bossen de gedragscode Bosbeheer van VBNE wordt gevolgd.
- Indien (gebruikmakend van een verkregen ontheffing) verblijfplaatsen worden beschadigd of vernield, wordt ervoor gezorgd dat hierbij geen dieren worden gedood. Dit kan door de verblijfplaatsen weg te halen buiten de kwetsbare periode van de betreffende diersoort en door het volgen van de richtlijnen in een kennisdocument, zoals het Kennisdocument gewone dwergvleermuis (BIJ12 2017d) of van de Gedragscode Bosbeheer van VBNE.
- Worden in het broedseizoen werkzaamheden in plangebied Noord uitgevoerd, dan bestaat de kans dat vogelnesten worden vernietigd die op dat moment als broedplaats in gebruik zijn. Naast het vernietigen van het nest kunnen dan ook eieren worden vernietigd of jongen worden gedood. Dit is eenvoudig te voorkomen door voorafgaand aan het uitvoeren van ingrepen te controleren of nesten met broedende vogels aanwezig zijn. Is dit niet het geval dan kan het werk worden uitgevoerd. Zijn wel nesten met broedende vogels aanwezig dan dient het werk te worden uitgesteld tot de jongen het nest hebben verlaten. Om stillegging van het werk door broedende vogels te voorkomen zijn er twee oplossingen:
  - niet in het broedseizoen werken. Het broedseizoen verschilt per vogelsoort, maar bestrijkt globaal de periode maart-augustus;
  - als toch in het broedseizoen moet worden gewerkt, voorafgaand aan het broedseizoen preventieve maatregelen te nemen die voorkomen dat vogels op de ingreeplocatie gaan broeden, bijvoorbeeld door opgaande vegetatie te verwijderen.

- Honden en recreanten dienen gedurende het broedseizoen van veldleeuwerik en graspieper (15 maart – 1 juli) uit het open veld van het nieuwe NNN worden geweerd om verstoring van grondbroedende vogels te voorkomen.
- Een deel van de Grefteberghoekweg wordt permanent of tenminste tijdens het migratieseizoen met amfibieschermen afgezet: 100 meter aan weerszijde van de poel met kamsalamander (200 meter in totaal).

Concentratie van steenanjers in grasland aan noordzijde vliegveld.

6. Uiteindelijk maar beperkt aantal ontheffingen nodig

Ondanks genoemde maatregelen is het niet te voorkomen dat op een aantal beschermde soorten toch negatieve effecten optreden die leiden tot overtreding van de verbodsbepalingen en waarvoor nog een ontheffing moet worden aangevraagd.

Voor enkele soorten binnen het bestemmingsplan Noord is dit echter niet nodig, omdat voor overtreding van de relevante verbodsbepalingen voor deze soorten al een generieke ontheffing is verleend. In deze generieke ontheffing is door de Staatssecretaris van Economische Zaken geconcludeerd dat de volgende belangen voldoende zijn onderbouwd om de negatieve effecten op de betreffende soorten te rechtvaardigen:

- De bescherming van flora en fauna.
- Dwingende redenen van groot openbaar belang, met inbegrip van redenen van sociale of economische aard en voor het milieu wezenlijk gunstige effecten.

Er blijven vier nationaal beschermde soorten over waarvoor ontheffing verleend moet worden:

- Levendbarende hagedis
- Eekhoorn
- Grote bosmuis
- Steenmarter (alleen voor Midden)

Ontheffing kan op grond van artikel 3.10 lid 2 van de Wnb voor deze soorten worden verleend omdat er sprake is van ruimtelijke inrichting of ontwikkeling van gebieden. Er wordt geen afbreuk gedaan aan het streven de populaties van de betrokken soort in hun natuurlijke verspreidingsgebied in een gunstige staat van instandhouding te laten voortbestaan, hetgeen nader is toegelicht in de ecologische effectbeoordeling van Waardenburg. Zowel binnen als buiten het plangebied is voldoende aanbod aan geschikt leefgebied, mede door de aanleg van de nieuwe natuur in het plangebied.

Andere bevredigende oplossing

Als in de uitvoeringsfase een ontheffing voor de genoemde soorten aangevraagd gaat worden, dan moet door de initiatiefnemer aangetoond worden dat er geen andere bevredigende oplossingen (alternatieven) zijn voor de geplande handeling, waarmee minder of geen verbodsbepalingen worden overtreden. In de eerder verleende generieke ontheffing voor de gehele gebiedsontwikkeling is door de Staatssecretaris onderbouwd waarom er geen andere bevredigende oplossing is.

De gebiedsontwikkeling kan niet op een andere plek worden uitgevoerd, omdat de invulling en de economische ontwikkeling gebaseerd is op de herontwikkeling van de voormalige vliegbasis met de karakteristieke gebouwen, verhardingen (waaronder de start- en landingsbaan) en begroeiing. Meer informatie is opgenomen in de memo 'Andere bevredigende oplossing plannen voormalige vliegbasis Twenthe' (gemeente Enschede, januari 2018) die als bijlage bij de plantoelichting is opgenomen.

Foto van een kneu (J. Lujendijk)